

kk
KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Dr. Lázár István

KÜLÖNLEGES ÉS VESZÉLYES ANYAGOK

Egyetemi jegyzet

Debrecen, 1995

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	i
Köszönetnyilvánítás	v
Bevezetés helyett... ..	vi
1. KÁBÍTÓSZEREK	1
1.1. A kábítószerokról általában	1
1.1.1. A kábítószerek csoportosítása	2
1.1.2. A kábítószerek egészségkárosító hatása	3
1.1.3. A vegyszerkatalógusok és a kábítószer	4
1.1.4. Mit kap a fogyasztó?	4
1.1.5. Kábítószerhelyzet Magyarországon	4
1.1.6. Törvényi megítélés	5
1.2. Kannabisz (marihuána, hasis)	6
1.3. Ópium	15
1.4. Morfin	17
1.5. Heroin	21
1.6. Kokain	24
1.7. LSD	28
1.8. Meszkalin	33
1.9. Kavain	36
1.10. Katinon	37
1.11. Harmin, Harmalin	38
1.12. Bufotenin	39
1.13. Ibogain	40
1.14. Efedrin	41
1.15. Lizergsav-amid	43
1.16. Amfetamin	44
1.17. Metamfetamin	48
1.18. Szafrol, izoszafrol	49
1.19. Miriszticin	50
1.20. N,N-dimetil-triptamin (DMT)	51
1.21. Metiléndioxi- vagy etiléndioxi-csoportot tartalmazó amfetamin-származékok	52
1.21.1. MDA	52
1.21.2. MMDA	53
1.21.3. MDMA	53
1.21.4. MDEA	55
1.21.5. EDMA	55
1.22. Aromás gyűrűn szubsztitált amfetamin-származékok	55
1.22.1. STP	56
1.22.2. DOB	57
1.22.3. DON	58
1.22.4. a) TMA	58
1.22.4. b) TMA-2	59
1.22.5. DMA	59

1.22.6.	DOET	60
1.22.7.	PMA	60
1.23.	Új típusú kábítószeres (Designer drogok)	61
1.23.1.	Fenciklidin	61
1.23.2.	Tenciklidin	62
1.23.3.	MFPP	62
1.23.4.	Fentanil-származékok	64
1.24.	Kábítószerként használt gyógyszerek	65
1.25.	Kábítószerpótló anyagok	67
1.25.1.	Dinitrogén-oxid	67
1.25.2.	Amil-nitrit	68
1.25.3.	Szerves oldószerek	68
1.25.4.	Máktea	69
1.25.5.	Tea	69
1.25.6.	Placebók	69
1.25.7.	Illúziók	70
2.	TOXIKUS VEGYIANYAGOK, MINT FEGYVEREK	71
2.1.	Bevezetés	71
2.1.1.	A toxikus vegyi anyagok háborús alkalmazásának rövid története	71
2.1.2.	Nemzetközi egyezmények	73
2.1.3.	Vegyifegyverek szándékos és véletlenszerű felhasználásai	73
2.1.4.	A vegyifegyverek jelene és jövője	75
2.2.	Könnygázok	75
2.2.1.	Bróm-aceton	77
2.2.2.	Bróm-ecetsav etilészter	77
2.2.3.	Xilil-bromid	77
2.2.4.	Klór-acetofenon (CN)	77
2.2.5.	Bróm-benzil-cianid (CA, Cannit)	78
2.2.6.	o-Klór-benzilidén-malonitril (CS)	78
2.2.7.	A könnygáz-mérgezetek általános kezelése	79
2.3.	Ingerlő harcanyagok	80
2.3.1.	Difenil-arzén-klorid	81
2.3.2.	Difenil-arzén-cianid	81
2.3.3.	Adamzit	82
2.3.4.	Etil-arzén-diklorid	82
2.3.5.	Fenil-arzén-diklorid	82
2.3.6.	A mérgezetek gyógykezelése	83
2.4.	Hólyaghúzó vegyi anyagok	83
2.4.1.	A hólyaghúzó vegyi anyagok általános élettani hatásai	83
2.4.2.	A hólyaghúzó vegyi anyagok szerkezete	83
2.4.5.	Kénmustár	84
2.4.6.	Lewisit	87
2.4.7.	Nitrogénmustárok	89
2.4.8.	Q és T harcanyagok	90
2.5.	A hólyaghúzó anyagoktól a daganat-kemoterápiáig	91

2.6.	A légzőszerveket és a vörösvértesteket károsító vegyi anyagok	93
2.6.1.	Tüdőmérgek	94
2.6.2.	Vérmérgek	99
2.7.	Foszfororganikus idegmérgek	105
2.7.1.	Az idegmérgek kutatásának rövid története	105
2.7.2.	Az idegmérgek okozta mérgezés mechanizmusa	106
2.7.3.	A legfontosabb idegmérgek ismertetése	109
2.7.4.	Foszfororganikus idegmérgek kimutatása	114
2.8.	A mérgező harcanyagok toxicitása	117
2.9.	Bináris vegyi fegyverek	120
2.9.1.	Szarin-2	121
2.9.2.	KB-16 és KB-10	121
2.9.3.	VX-2	122
2.10.	Magas toxicitású fluortartalmú vegyületek	122
2.10.	Cselekvésképtelenséget okozó anyagok	125
2.10.1.	BZ (3'-kinuklidinil-2,2-difenil-glikolát)	126
3.	ROBBANÓANYAGOK, LŐPOROK ÉS HAJTÓANYAGOK	127
3.1.	Bevezetés	127
3.2.	Robbanóanyagok és robbanásra képes anyagok	127
3.2.1.	A robbanóanyagokkal kapcsolatos legalapvetőbb fogalmak	127
3.2.2.	A robbanás alapvető típusai	129
3.2.3.	A robbanásra képes anyagok csoportosítása	129
3.2.4.	A robbanásra képes anyagok csoportosítása kémiai összetételük alapján	130
3.2.5.	A robbanóanyagok alkalmazáscentrikus csoportosításai	132
3.3.	A robbanóanyagok legelterjedtebb képviselői	134
3.3.1.	Fekete (füst v. füstös) lőpor	134
3.3.2.	O-nitro vegyületek előállítása és legfontosabb képviselőik	135
3.3.3.	C-nitro vegyületek előállítása és legfontosabb származékaik	140
3.3.4.	N-nitro származékok előállítása és legfontosabb képviselőik ismertetése	145
3.3.5.	A robbanóanyagok hőbomlási mechanizmusa	147
3.4.	Iniciáló robbanóanyagok	149
3.4.1.	A legfontosabb iniciáló robbanóanyagok	150
3.4.2.	Iniciáló robbanóanyaggal bekövetkezett baleset	153
3.5.	Ipari robbanóanyagok	153
3.5.1.	Dinamitok	154
3.5.2.	Ammónium-nitrát alapú robbanóanyagok	154
3.5.3.	Víztartalmú robbanóanyagok	158
3.5.4.	Különleges robbanóanyagok	160
3.5.5.	Robbanásveszélyes anyagok és keverékek	162
3.6.	Repülőtéri biztonságtechnika	163
3.7.	A robbanóanyagok alapvető jellemzőinek meghatározása	166
3.7.1.	A robbantástechnikai paramétereket meghatározó eljárások	167
3.7.2.	A robbanóanyag stabilitásával kapcsolatos	

	vizsgálati módszerek	171
3.8.	A robbanóanyagok békés alkalmazásai	173
3.9.	Lőporok és (rakéta)hajtóanyagok	176
3.9.1.	Általános ismertetés	176
3.9.2.	Lőporok (füstnélküli v. gyérfüstű lőporok)	177
3.9.3.	Folyékony hajtóanyagok	181
3.9.4.	Hajtóanyagok gyakorlati alkalmazásai	183
4.	GYÚJTÓ HATÁSÚ ANYAGOK	187
4.1.	Gyújtóanyagok (flame agents)	188
4.1.1.	Molotov koktél és változatai	188
4.1.2.	Napalm és modern változatai	189
4.1.3.	Kombinált gyújtóanyagok	190
4.1.4.	Modern gyújtóanyagok	190
4.2.	Gyújtóforrások (incendiaries)	191
4.2.1.	Magnézium és magnéziumtartalmú ötvözetek	191
4.2.2.	Termit	191
4.3.	A legmodernebb eszközök	192
4.3.1.	Szabályozott tűzgömböt létrehozó lövedékek	192
4.3.2.	Aeroszol-bombák (fuel bombs)	192
5.	PIROTECHNIKAI ANYAGOK ÉS ESZKÖZÖK	193
5.1.	Tűzijátékok	194
5.2.	Egyéb pirotechnikai eszközök	196
5.2.1.	Bengáli tűz	196
5.2.2.	Tűz-szökőkutak, gejzírek, vízesések és vulkánok	197
5.2.3.	Fényjelző eszközök, villanó keverékek	197
5.2.4.	Petárdák és patronok	198
5.2.5.	Hangjelzők, sípok	199
5.2.6.	Csillagszórók	199
5.2.7.	Gyufa	200
5.2.8.	Füstök és ködök	200
5.2.9.	Gépkocsi-légzsákok és övfeszítők	203
5.2.10.	Áramfejlesztés gázgenerátorral	203
5.2.11.	Oxigéngenerátorok	204
5.2.12.	Konzerv-melegítők	204